

Debby Petter en Youp van 't Hek zijn gastsprekers bij Dodenherdenking in Leiden



Debby Petter en Youp van 't Hek in de Leidse Pieterskerk: „Je moet het leven bewust leven. Het schuift op, niemand kan dat stoppen.“

© FOTO TACO VAN DER EB

Miep Smitsloo

01/05/2021 om 18:40

Youp van 't Hek (67) en Debby Petter (64) zijn op 4 mei de gastsprekers bij de Leidse Dodenherdenking in de Pieterskerk. Het cabaret- en schrijversechtpaar over de tweede generatie slachtoffers, het thema oorlog dat ze bijna kunnen aanraken, bekendheid, leven en sterfelijkheid en de invloed van corona. En – even iets trivials – was die van 2020 nou echt de laatste Oudejaarsconference? Nee toch?

Hebben jullie iets met Leiden, dat jullie toestemden om de herdenkingsrede op 4 mei hier in de Pieterskerk te houden?

Debby Petter: „Nou, ik vind Leiden een prachtige stad, maar we zijn gekomen omdat jij ons hebt gevraagd, zo simpel is het. En de Tweede Wereldoorlog zit in me verweven. Vooral jullie thema van dit jaar, de tweede generatie, spreekt me zeer aan.“

Youp en ik zijn nooit eerder samen gastsprekers geweest. Ik heb zelf een paar jaar geleden op 4 mei een rede gehouden op de binnenplaats van de Hollandse Schouwburg in Amsterdam. Een hele bijzondere plek, omdat daar vandaan de Joden werden weggevoerd, ook de vader en broers van mijn moeder. Deze herdenking in Leiden is de tweede keer dat ik tijdens Dodenherdenking mag spreken.”

Youp van 't Hek: „Ik heb natuurlijk mooie herinneringen aan jullie prachtige schouwburg, waar ik vaker heb gestaan. De oudste van het land? Haha, daar ruziën ze geloof ik over met de Bonbonnière in Maastricht.”

Hoe geven jullie de herdenkingsrede vorm? In samenspraak, of ieder apart?

Debby: „We houden aparte redes, onze stijl verschilt nogal. De geschiedenis van mijn moeder neemt een grote plaats in mijn rede in. Een aantal jaren geleden heb ik daar een boek over geschreven. Dat is bewerkt tot een solovoorstelling die ik vele malen heb gespeeld.

Mijn moeder overleefde de oorlog via allerlei onderduikadressen. Haar moeder was al overleden. Haar vader en broers werden weggevoerd en heel veel andere familieleden zouden ook niet meer 'terugkomen', zoals ze in het begin zei. Pas veel later kon ze het over 'vergast' hebben.

In die zin was er in mijn jeugd heel veel oorlog in mijn leven, zonder dat ik er echt veel over had gehoord. Ik had een ontzettend vrolijke, humorvolle, vol in het leven staande moeder, maar over de oorlog – daar kon ze mijn hele jeugd niet over praten. Pas na zestig jaar – onze kinderen waren nog klein – ging ze ervoor in therapie en kreeg ik haar verhaal bij stukjes en beetjes te horen. Toen pas begreep ik waarom ze altijd zoveel slaapmiddelen en tranquillizers slikte. Dat schuldgevoel: ze had er naar haar gevoel eigenlijk niet meer mogen zijn. En er waren zoveel mensen, die volgens haar veel erger hadden gehad, die in een concentratiekamp hadden gezeten.”

Gekakel

Youp: „Ik kom uit een groot, druk lawaaigezin, waar heel veel over de oorlog werd gepraat. We hadden allemaal een grote bek, het was altijd een en al gekakel. Altijd reuring.”

Debby: „Youp was 18, ik 16 toen ik voor het eerst bij hem thuis over de vloer kwam. Ik wist niet wat me overkwam! Ik kreeg te maken met acht ego's, die verschrikkelijk tekeergingen, terwijl ik uit een heel stil omgevinkje kwam. Een enorme overgang.”

Youp: „Bij ons thuis werden de discussies aan tafel gevoerd. Vaak werd de oorlog er bijgehaald als er ruzie was, of als je je eten niet opat.

Ik ben van '54, toen lag de oorlog nog vers achter ons; mijn oudste zusje is in de hongerwinter geboren. Die oorlog hing om ons heen. Die oorlog heeft alle families gevoed. De verhalen gonsden door de hele familie. Mijn ouders hadden Joodse vrienden die helemaal alleen uit de oorlog waren gekomen. Er hing altijd groot verdriet om hun verhalen.

Mijn ouders hebben altijd op die bevrijding gehamerd: hoe belangrijk het is dat je mag zeggen wat je wil zeggen. In 1973 woonde ik naast mijn oma en ging ik daar – omdat ik geen cent te makken had – vaak eten. Ook daar troffen de verbijsterende verhalen van mijn tantes me over de Amsterdamse Joden, die werden opgepakt, weggevoerd naar concentratiekampen. Vanaf die tijd wist ik wat ik wilde worden.

Als cabaretier heb ik altijd beseft dat ik kan zeggen wat ik zeggen wil. Als columnist kan ik schrijven wat ik schrijven wil. Of dat niet minder is geworden? Juridisch mag alles nog steeds. Er staat nergens een arrestatieteam klaar om me op te halen. In zo'n vrij land leven we.

Miljoenen mensen hebben daar een prijs voor betaald. Deze en komende generaties moeten dat verhaal blijven horen. Laten we onze vrijheid koesteren tot in lengte van dagen. Dáár zal mijn toespraak over gaan.”

Youp, jij bent – in tegenstelling tot Debby – niet Joods. Weet je dat wel zeker?

Youp: „Haha, ik heb die grote neus en die grote bek, maar ik geloof niet dat ik Joodse roots heb, al hebben ze me op social media weleens voor vuile vieze Jood uitgemaakt. Maar dat komt misschien omdat ik als Amsterdammer graag bij Ajax zit.

Nee, maar ik ben enorm begaan met het Joodse volk, nog los van Debby's familiegeschiedenis waar ze een ontroerend boekje over heeft geschreven. Die tekst moet eindeloos worden doorgegeven, die verhalen moeten verteld blijven worden, ook in het licht van het groeiend antisemitisme, er zijn veel parallellen naar nú.”

Debby: „Ik kan me, als ik zo over de oorlog praat, nog steeds niet voorstellen dat het allemaal echt gebeurd is. Al die wreedheden. Zoveel doden. Ik volg een serie in de Volkskrant over Willem van der Neut, de kampbeul van kamp Amersfoort. Een man die daar verschrikkelijke dingen heeft uitgehaald.

Tegelijkertijd zijn er meer dan 270 liefdesbrieven van hem bewaard gebleven, brieven waarin hij ontzettend veel liefdevolle dingen schrijft aan zijn geliefde en kind. Na de oorlog is hij uit de gevangenis ontsnapt en naar Duitsland gevlucht. Je snapt niet hoe zo'n man nog een gewoon leven heeft kunnen leiden. Dat blijft maar in m'n hoofd zitten. Hoe die beulen van toen ook gewone mensen waren. Intrigerend, tegelijkertijd verschrikkelijk eng.

Ik krijg ook altijd een associatie met studenten die in Amsterdam aan het ontgroenen zijn. Afschuwelijk als ze die uitgeputte studenten eindeloos op hun knieën laten kruipen. Ik ga altijd ergens anders slapen als ze vlak voor onze deur weer bezig zijn. Youp spreekt ze weleens toe. Gelukkig ging de ontgroening afgelopen jaar door corona niet door.”

Wat was/is de invloed van corona op jullie leven? Los daarvan: jij, Youp, was de eerste BN'er die corona kreeg en nog net niet op de ic belandde. Waarmee je het virus 'een gezicht' gaf.

Youp, grijnzend: „Nou, daar heb ik in het ziekenhuis weinig van meegekregen. Ik ben er gelukkig nog. De invloed? Ik word altijd gevoed door cafés, door mensen, door het onderweg zijn. Nu de kroegen en theaters dicht zijn, mis ik dat heel erg.”

Debby: „Het leven is nu stil, saai. Ik merk dat er een soort bedomptheid in mijn hoofd ontstaat, omdat ik niet meer op het toneel kan spelen wat in mijn kop verstopt zit. Vóór corona was ik met een solovoorstelling bezig, waarvan er nog twintig openstaan. Die reeks hoop ik in september, oktober, desnoods november af te maken.”

Debby, jij staat altijd in je eentje op het toneel. Youp heeft tenminste nog een of meer muzikanten om zich heen. Hoe eenzaam is dat?

Debby: „Dat ervaar ik niet zo. Het is wel een contrast, ik heb in mijn leven nooit op de voorgrond willen treden – ook ik heb iets van de schaamte die mijn moeder voelde, dat 'sorry dat ik besta'.

Maar toch, als ik op het toneel zit, in m'n uppie, heb ik daar geen last van. Ik ben sowieso graag alleen. En in een groep moet je je aanpassen, nu kan ik alles in m'n eentje bepalen, heb ik alles in de hand.

De enige, eeuwige twijfel die ik altijd heb: komt het over? Vindt het publiek het boeiend genoeg? Altijd heel spannend of het verhaal overkomt.”

Worden jullie met het ouder worden je meer bewust van de sterfelijkheid?

Youp: „Daar ben ik me al jaren van bewust, vanaf mijn zevende ongeveer. En voordat ik corona kreeg, heb ik tussendoor ook een openhartoperatietje gehad hè. En ook daarvoor was ik al een leven lang met de dood bezig, altijd al. Ik hoorde laatst iemand zeggen: over vijftien jaar ben ik vijftig. Dan denk ik op mijn beurt: waar heb je het over? Over dertien jaar ben ik tachtig! Dat is veel erger! Maar het is niet anders. Je moet het leven bewust leven. Niemand kan dat stoppen. Geen botox, geen haarverf, niks. Dat maakt het alleen maar treuriger.”

Debby: „Aan de ene kant moet je accepteren dat een heleboel gewoon voorbij is. Het gaat ook niet meer om ons. In deze levensfase ben ik veel meer bezig met onze kinderen: hoe die zijn, hoe het met ze gaat.

Aan de andere kant accepteer ik de naderende dood niet. Ik wil nog zoveel dingen doen!”

Youp, je hebt aangekondigd dat je oudejaarsconference van afgelopen jaar de allerlaatste was. Kan toch niet waar wezen? Wie moet je opvolgen? Je bent schatplichtig aan wat je zelf hebt gesticht.

Youp: „Nee, het was echt mijn laatste! Peter Pannekoek gaat het dit jaar doen hè. Schatplichtig? Nou, het is altijd stukken beter dat mensen naar nog een oudejaarsconference van me verlangen, dan dat ze zeggen: Youp, het is zo wel goed geweest. Maar ik kan het je niet beloven. Ik ga wel weer een grote show doen, maar geen oudejaarsconference meer.”

Hoe is het leven als je zo bekend bent, kunnen jullie rustig over straat, laat staan naar De Efteling?

Youp: „Ik parkeerde net op het Rapenburg en vroeg aan een student de weg naar de Pieterskerk. Komt er meteen iemand met zijn neus boven op me staan en zegt: u zoekt? Dan zeg ik: 'Ik zoek je vrouw, daar wil ik naartoe, nou goed?' Maar nee, nooit een probleem mee. Selfies weigeren duurt langer dan er een nemen.”

Debby: „Ik heb sowieso nergens last van. Ik ga geruisloos op in de massa, mij zien ze niet, misschien omdat ik zo klein ben. Ik weet wel dat onze dochter Anna als kind dacht dat alle vaders beroemd waren.

En naar De Efteling gaan met Youp is een dingetje, ja, dat heb ik inderdaad wel eens gezegd, maar dat komt meer omdat Youp alles eng vindt en nergens in durft, haha.”